

5. Зашкільняк Л. О. Історична пам'ять та історіографія: методологічні аспекти взаємодії // Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць. – Вип. 2. – К.: ДП «НВЦ Пріоритети», 2012. – 412 с. – С. 218 – 233.
 6. Консолідація українського суспільства: шляхи, виклики, перспективи. Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії 16 грудня 2016 р. – К.: Центр Разумкова, 2016. – 100 с.
 7. Луцишин Г. І. Державна політика історичної пам'яті як чинник консолідації українського суспільства // Грани. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2015. – №8(124). – С. 33 – 38.
 8. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 163 с.
 9. Отношение россиян к Украине ухудшилось [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2016/10/161026_ru_s_attitude_ukrainians_russia
 10. Перспективи українсько-російських відносин // Національна безпека і оборона. – 2015. – № 8-9 (157-158). – С. 2 – 20.
 11. Россияне решили, кто им враги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.levada.ru/2016/06/02/rossiyane-reshili-kto-im-vragi/>
 12. Савельева И. М., Полетаев А. В. Социальные представления о прошлом: источники и репрезентации. – М.: ГУ ВШЕ, 2005. – 52 с.
 13. Савойська С. В. Геополітичний вимір мовної політики посттоталітарної України: конструктивний і деструктивний аспекти проблеми // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філософія. Політологія». – 2014. – № 3(117). – С. 39 – 43.
 14. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування. Монографія. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.
- References:**
1. Aver"yanova N. M. Natsionalna elita Ukrayiny: suchasni problemy formuvannya // Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Istoriya. Filosofiya. Politolohiya. – Odesa, 2011. – Vyp. 3. – S. 172 – 175.
 2. Vlasjuk O. S., Yatsenko L. D. Lyudskyy rozvytok v Ukrayini: chynnyky ta problemy // Stratehichni priorytety. Seriya «Polityka». – 2016. – № 1(38). – S. 43 – 54.
 3. Hrabovska I. Aktualnist doslidzhennya konsolidatsiynykh protsesiv ukrainstva postkolonialnoy doby // Ukrayinoznavchyy almanakh. Vypusk 19. – K.: «Milenium+», 2016. – 194 s. – S. 16 – 21.
 4. Humanitarni vyklyky ta sotsialni naslidky viiskovykh dii na Skhodi Ukrainy. Materialy Kruhloho stolu / IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy, m. Kyiv, 22 veresnia 2015 r. – K., 2015. – 276 s.
 5. Zashkilniak L. O. Istorychna pamiat ta istoriohrafia: metodolohichni aspekty vzaiemodii // Natsionalna ta istorychna pamiat. Zbirnyk naukovykh prats. – Vyp. 2. – K.: DP «NVTs Priorytety», 2012. – 412 s. – S. 218 – 233.
 6. Konsolidatsiya ukrainskoho suspilstva: shlyakhy, vyklyky, perspektyvy. Informatsiyno-analitychni materialy do Fakhovoyi dyskusiyyi 16 hrudnya 2016 r. – K.: Tsentrazumkova, 2016. – 100 s.
 7. Lutsyshyn H. I. Derzhavna polityka istorychnoyi pam'yati yak chynnyk konsolidatsiyi ukrainskoho suspilstva // Hrani. Naukovo-teoretychnyy i hromadsko-politychnyy almanakh. – Dnipropetrovsk, 2015. – № (124). – S. 33 – 38.
 8. Masenko L. Mova i suspilstvo. Postkolonialnyy vymir. – K.: Vydavnychyy dim «KM Akademiya», 2004. – 163 s.
 9. Otnoshenye rossyyan k Ukrayne ukhudshylos [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine_in_russian/2016/10/161026_ru_s_attitude_ukrainians_russia
 10. Perspektyvy ukrainsko-rosiyskykh vidnosyn // Natsionalna bezpeka i oborona. – 2015. – № 8-9 (157-158). – S. 2 – 20.
 11. Rossyyane reshily, kto ym vrahyy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.levada.ru/2016/06/02/rossiyane-reshili-kto-im-vragi/>
 12. Saveleva Y. M., Poletaev A. V. Sotsyalnye predstavlenyya o proshlom: ystochnyky y reprezentatsyy. – M.: HU VShE, 2005. – 52 s.
 13. Savoyaska S. V. Heopolitychnyy vymir movnoy polityky posttotalitarnoyi Ukrayiny: konstruktivnyy i destruktivnyy aspekty problemy // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Filosofiya. Politolohiya». – 2014. – № 3(117). – S. 39 – 43.
- Stepyko M. T. Ukrayinska identychnist: fenomen i zasady formuvannya

УДК 130.12+316.3

Юлія Бродецька

Деконсолідаційні аспекти сучасного суспільства: реконфігурація імперіальності в просторі співбуттєвості

Анотація. Аналіз статті зосереджений на розгляді деконсолідаційних аспектів сучасного суспільства. В якості останніх виступає ідеологія імперіальності, що трансформує механізми й практики своєї реалізації в сучасному соціокультурному просторі. Виявлено, що характер розвитку сучасної соціальної теорії, її методологічний потенціал, проявляють ті протиріччя, які виникають щодо інтерпретації соціального єднання в рамках класичної методології дослідження проблеми. Трактуювання соціальності з позицій політичної філософії, веде до обмеженості рецептів «загального єднання з примусу», представлених переважно ідеями імперіальності (в проявах авторитарних та тоталітарних моделей). Зазначається, що в якості симулятивної практики соціальної інтеграції ідея імперії виступає деструкцією соціальності, що загрожує її порядку, стабільності. Іншими словами, потенціал держави не дозволяє подолати дискурс влади, обмежуючи можливість конструювання практик соціального єднання. Тут простором, що інвестує імперські тенденції в соціальну практику, виступає масова культура. Переростаючи межі індивідуального

порядку, «культ бажання», таким чином, реалізується в державних практиках політичного тоталітаризму і ринкового капіталізму масового суспільства. Таким чином, дослідження в якості підстави ідеології імперіальності системи владних домагань, що реалізують себе в практиках тотального споживацтва, дозволяє виявити деструктивний потенціал феномена, його небезпеку в формуванні соціальної цілісності, а, отже, подолати проблему кризи соціальності про яку заявляють сучасні дослідники.

Ключові слова: соціальна цілісність, імперіальність, споживчі практики, держава, культ бажання, масова культура.

Yuliia Brodetska

Aspects of Deconsolidation of Modern Society: the Reconfiguration of Imperialism in the Co-Existence Sphere

Abstract. The article focuses on the study analysis of the deconsolidation modern society aspects. As these aspect is the empire ideology. It transforms the mechanisms and practices of its realization in modern social and cultural space. The nature of the modern social theory and its methodological potential, reveal contradictions that appear in the interpretation of social cohesion in the classical methodology of the problem study. Political philosophy defines sociality as one aspect politics. That is why it constructs the research methodology of society as a rational project. Consequently, this leads to crisis theory, the limited model of «universal unity by coercion», which is the empire ideology. This phenomenon is a simulation of the social system integration, the destruction of sociality. It threatens its order and stability. The potential of the state does not allow to overcome the discourse of power. This limits the possibility of constructing social cohesion practices. Social crisis need to identify existence of the phenomenon of social integrity. In turn, the space that invests imperial tendencies in social practice is mass culture. This culture desire seeks to "liberate" man from responsibility and fear for their own greed. Thus, "mass culture" is a major tool for the expansion of imperial ideology in the social sphere. As the mechanism of production of consumer practices is the state. This global political and economic system forms the «cult of desire» at the level of public consciousness. "The worship of desire" outgrows individual order limits practices is realized in the state of political totalitarianism and mass market capitalism society. This means the restoration of relations community who are able to overcome the individualism of modern man and society, to destroy the cult of states. This methodological step reveals the nature of the phenomenon that produces the desire for power as the initial mechanism of development. A scientific novelty of this work is to identify the source mechanisms, practices and conditions of the imperialism ideology formation, which claims to solve the problem of social integrity. This theoretical and methodological step is necessary to design a comprehensive methodology for the study of this problem. Thus, the author focuses on the study of the ideology of imperialism as the basis of power claims system implemented in practice total consumerism. This can detect potential destructive phenomenon, its dangers in addressing social integrity, and thus overcome the problem of social crisis which modern researchers say.

Keywords: social integrity, imperialism, consumer practices, the state, the desire cult, mass culture.

Постановка проблеми. Залишаючи за собою багате проблемне поле, феномен соціальної цілісності в сучасних умовах піддається все новим випробуванням, загрозам з боку тенденцій псевдоінтегративності. Серед останніх не втрачає своєї актуальності проблематика імперіальності, яка як вірус, маніпулятивно й підступно впроваджується в нові соціально-економічні реалії сучасного суспільства. Реконфігуруючи традиційні форми політичності та економічності експансії, феномен імперіальності знаходить своє втілення в практиках, чії механізми працюють на задоволення бажання «мати», трансформуючись в модус відносин масового споживання. Наділена онтологічним статусом у рамках політичної філософії, сутність ідеї імперіальності – *влада бажання* набуває, таким чином, новий вимір, у якому влада знака (речі), претендує бути вписаною в поверхню сенсу [1]. Йдеться, перш за все, про ті форми відносин, в яких екзистенція імперіальності – служіння бажанню «мати» (володіти) видає себе за вирішення проблеми соціальної цілісності найбільш явно. Таким чином, **метою даного дослідження** є розгляд модифікацій практик імперіальності в сучасному соціокультурному просторі.

Аналіз досліджень. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що аналіз імперіальності актуалізується в контексті вирішення проблематики соціальної цілісності, інтегративності. Як зазначає Р.Гвардіні, головна небезпека сучасної ситуації криється в культурі, а точніше в основі культурної творчості, яка продукує прагнення до влади людини над сущим. При

цьому позитивна чи негативна спрямованість влади залежить від того, для яких цілей вона використовується. Оскільки виявляється, що сучасна людина не доросла до правильного розпорядження владою, більш того, вона навіть не усвідомлює даної проблеми. Це означає, що безперервно зростає можливість зловживання владою, внаслідок чого вона демонізується. Якщо совість не несе відповідальність за належну людині владу, то нею опановують демони. Тому суттєвою рисою майбутньої культури буде небезпека. Йдеться про приборкання й правильне розпорядження владою. Остання стає центральною проблемою, навколо якої повинна зосередитися робота прийдешньої культури. Повинно скластися духовне мистецтво управління, що «здійснює владу над владою». У наш час культура – це відчайдушна сутичка не на життя, а на смерть [2].

Виклад основного матеріалу. Проблема влади становить екзистенцію імперіальності (колоніальності), сфокусовану в тоталітарному характері її носія (будь-то індивідуальний, або соціальний об'єкт). Простором, у якому продукуються й інвестуються руйнівні тенденції в навколишній світ, виступає «масова культура»¹, яка трансформує «культ влади бажання» в прагнення безжального

¹ На думку А.Радугіна, ідейною основою феномена «масової культури» є вчення епікурейців про гедонізм, яке стверджує, що відчуття насолоди є метою поведінки людини. Отже, наявність давніх ідейних джерел масової культури є аргументом проти теорій, які стверджують, що саме технічні засоби породили в ХХ столітті новий тип «глобальної культури» [3].

поглинання навколишнього світу. Мімікуючи під розумні й необхідні імперативи системи, породжувані порядком існування, масова культура відтворює, з одного боку, посередність людини маси – прагматичного, розважливого і в той же час конформного споживача, який «зовсім не хоче бути самими собою» [4, с. 39], з іншого, – фігуру колоніаліста, власника, чий потенціал спрямований на експлуатацію мас. Як зазначає Х.Арендт, «колоніаліст», який здійснює владу метрополії в колонії прагне, щоб «в сознании ее носителей, эта власть постепенно окружалась романтическим ореолом... По отношению к подвластному колониальному населению он выступает носителем высшей идеи. Возникает осознание избранности, особой миссии... Он осуществляет власть, исполняя высший закон, служа даже не метрополии, а высшей силе, наделившей его особым призванием и властью. Он утверждает новый порядок в мире, несет цивилизацию и просвещение. Этот взгляд на свою миссию тесно коррелирован с политической практикой. Исполнитель высшего закона не связывает себя юридическими нормами. Колониальная администрация управляет посредством декретов. Она осуществляет бюрократическое управление, основанное на волевых решениях, не ориентируясь на какие-то правовые ограничения, гуманные ценности или моральные нормы – на все то, что ограничивает власть в метрополии» [5, с. 412].

У цьому фундаментальному протиріччі, що визначає духовну ситуацію часу, виявляється, на думку К.Ясперса, сучасний конфлікт, зіткнення двох підстав цивілізації – культури й системи. Культура вимагає від людини інтелектуального розвитку, непересічності, творчих зусиль. Система заохочує посередність. «Массовый порядок создает универсальный аппарат существования, который разрушает мир специфически человеческого существования» [6, с. 323]. За допомогою популяризації споживчих практик, що насичують апарат системи людським потенціалом, масовий порядок інвестується в простір людського буття. «Культура мас» стає засобом масштабної експансії імперської ідеології в сферу соціального, а в якості механізму продукування споживчих практик виступає держава – глобальна політико-економічна система відтворення «культу бажання» на рівні суспільної свідомості. І людина приймає статус добровільного раба системи, яка створює все нові технології маніпулятивного впливу².

² Як зазначає М. Бердяєв: «Соблазн царства принимает самые разнообразные формы в истории, он трансформируется и вводит людей в заблуждение. Этот соблазн великого царства не оставляет человека на протяжении всей его истории: империи древнего Востока, Римская империя, папская теократия, священная византийская империя, московское царство – третий Рим, коммунистическое царство, третье германское царство. Вся тревожная и запутанная проблема царства связана с тем, что человек ... одержим мечтой о царстве. Он ищет своего царства, отдает свои силы на его создание, но царство это делает его рабом» [7].

Інституціоналізація політичного панування в якості системи структурованих відносин володіння (владою, доходами, престижем), конструює владу нового «масового порядку». У зв'язку з цим К. Манхейм зазначає, що передумовою становлення останньої стала диференціація соціокультурного життя, розпад колись єдиного світогляду на безліч автономних культурних сфер, що формують власні світи значень і цінностей. З втратою цілісності та наростанням суперечливості культурні значення втратили абсолютність й непорушність, що і призвело до їх проблематизації [8, с. 230]. Знищивши в собі почуття Бога, людина побажала споживати світ відчужено, перетворюючи його в своїй претензії на реалізацію імперських амбіцій на річ. У цих умовах «силового часу» (в термінології Р.Козеллека), культура і перевтілюється в середовище продукування політико-економічних симуляцій, що демонтує її смислові кордону, передзаданість³. У свою чергу, виділившись з суспільства як зовнішня, домінуюча й регулююча сила, державна система відразу привласнює собі цілий ряд функцій, пов'язаних з монополією на загальну владу і застосування насильства.

Жага наживи, накопичення, конкуренція – основні стимули, культивовані в суспільній свідомості системою, що направляє свої ресурси на множення капіталів. Тому переростаючи межі політичних відносин, ідеологія імперіалізму активно інвестується в економічні, релігійні, культурні сфери, трансформується в практику тотального споживання. Як зазначає Е. Фромм: «В современных развитых промышленных обществах потребление – наиболее важная из форм обладания. Потреблению присущи противоречивые свойства: с одной стороны, оно способствует уменьшению ощущения беспокойства и тревоги, поскольку то, чем человек владеет, не может быть у него отобрано; но с другой – оно вынуждает человека потреблять все больше и больше, так как всякое потребление со временем перестает приносить удовольствие» [10]. Іншими словами, новий «масовий порядок» вимагав від системи зміни засобів впливу на людину. Повіривши в «культ бажання», людина залишилася наодинці з тотальним страхом обмеженості, придушити який їй обіцяла система.

В якості симулякра справжніх людських цінностей, індустрії продукування позбавлених сенсу знаків, що живлять імперську ілюзію переваги, «культура бажання» розвиває в суспільній свідомості традиційні підстави структурування світу. Її завдання – підтримувати в свідомості споживача «культ бажання», спокушати ненаситне прагнення «мати»

³ Характерною рисою цієї ситуації стають спроби концептуалізації феномена культури, що все більше втрачає свій нормативний характер й мету передзаданості – «вдосконалення чого або кого-небудь», перетворюючись в дискурс влади. «На место одной культуры приходят многоликие культуры и цивилизации. Иными словами, культура была осознана «как культура», то есть особая сфера реальности, а ее продукты – как «феномены культуры», а не нечто, само собой разумеющееся и очевидное» [9, с. 189].

все новими спокусами цивілізації, розірвати зв'язок людини з реальністю, зануривши її в ілюзорний світ споживчого раю. З цією метою, вона культивує нові стратегії і тактики маніпуляцій, перетворюючись в «технологію звільнення особистості від тиску держави».

Все, що може запропонувати «культура бажання» загнаний страхом свідомості в якості «звільнення» – це збільшення практик споживання цивілізаційних благ. І все, що від людини потрібно – це побажати «мати». За своєю суттю масова культура стала досить ефективним інструментом мутації імперських практик в більш витончену модель «м'якої влади» суспільства споживання. «У сфері культури новий тоталітаризм стверджує себе саме в гармонійному плюралізмі, де найбільш суперечливі твори і істини мирно співіснують в байдужості» [11, с. 61]. На зміну диктатурі імперіалізму приходить одномірне суспільство, неототалітарна Система, яка існує за рахунок гіпнозу засобів масової інформації, що впроваджують в індивідуальну свідомість хибні потреби, культ споживання [12]. В цілому ж нічого не змінюється крім того, що в сучасному суспільстві «раби розвиненої індустріальної цивілізації є сублімованими рабами, але вони – раби, так як рабство зумовлене» [11, с. 31–33].

Переходячи від жорсткої системи тотального примусу до механізмів контролю соціального життя через економічні структури, держава ще більш активно, але «м'яко» впливає на людину за рахунок експлуатації симулякрів культурних цінностей (популяризації досяжницьких цінностей). «Простые вещи, вроде синих джинсов, кока-колы или определенной марки сигарет, давали возможность молодому поколению выражать собственное «Я»» [13, с. 38]. Репресивність системи не дозволяє особистості усвідомити підміни: «Роль клиента делает приемлемым ставшее абстракцией... политическое участие. Она облегчает груз последствий институционализации отчужденного модуса участия, так же как роль потребителя облегчает тяжесть отчужденного труда» [14, с. 126]. Іншими словами, і в разі політичної, і економічної експансії, мова йде про прагнення системи поглинути суб'єкта. Різниця полягає лише в тому, що жорстка владна вертикаль політичного управління не допускає (або обмежує) громадське самоврядування, в умовах же наростання державного капіталізму акцент робиться на латентних аспектах влади «масового порядку».

У цілому ж, і в першому, і в другому випадку система має на меті одне – монополізувати владу, сформувати залежність людини від тих ресурсів, які держава експропріювала в останньої. Ця нова система тепер відчужує навіть не результат праці, а участь в управлінні суспільством. Так людина опиняється під владою «м'якої сили» (в термінології Дж.Наема), що не скорочує, а лише підсилює своє панування над нею. Оскільки установки на індивідуалізацію, роз'єднаність, розрив первинних соціальних зв'язків і продукування вторинних, вказують на те, що цілі держави трансформуються в більш витончений механізм, глобальну фабрику

інвестування споживчих прагнень «володіти». Але при цьому, «сучасна людина демонструє авторитарну готовність орієнтувати свій образ мислення і свою поведінку на норми, покладені на неї ззовні ... Ці тенденції можна спостерігати всюди в індустріальному світі, абсолютно незалежно від політичної системи» [15, с. 50].

На думку більшості сучасних дослідників, повалення тоталітарних політичних режимів (головним чином, фашизму і комунізму) і затвердження режимів представницької демократії, неолібералізму, «звільнення» особистості й суспільства від бюрократичного диктату з боку держави, трансформували природу імперіальності. Остання набула форми «неоліберального тоталітаризму» як нової економічної системи панування держави, що гнучко впливає на рівні маніпулювання суспільною свідомістю, впроваджуючи «постфордистські» методи організації виробництва і соціал-дарвіністські суспільні норми [16, 17]⁴. По суті ж, страх, недовіра, конформізм, з одного боку, і розважливе прагнення володіти, експлуатувати навколишній світ – залишаються вихідними психологічними підставами імперіалізму, як в формі політичного тоталітаризму, так і експансивних капіталістичних тенденцій у тих державах, де актуалізовані демократичні форми. Прихований в порядку мислення елемент деструкції, чинить опір новому дискурсивної порядку. Більш того, самі опремечені зв'язки (економічні механізми й бюрократична система влади) не дозволяють зламати або деформувати цей криптокомпонент. Нищівна жадібність, інституціоналізована в ідеології панування, – єдина підстава споживчої системи, що продукує новий модус соціальності – глобальний ринок, де все продається і купується, все працює на «культ бажання». Екстраполюючи ринковий характер відносин на всі сфери суспільного життя, держава береться за формування нового тотального проекту – «споживчого раю». «Ідея благополучия становится движущей установкой человека современной эпохи, инициативу в реализации которой, берет на себя прогрессивное знание, посредством государства и капиталистического производства. Все в этой системе подчиняется законам рационального производства-потребления под лозунгом увеличения экономических показателей, как отдельного человека, так и самого общества. Основным принципом здесь становится глобальная установка на достижение личного блага с целью «всеобщего благоденствия» [9, с. 261].

⁴ Так, німецький дослідник Р. Курц в роботі «Чорна книга капіталізму» зазначає, що так званий «реальний соціалізм» був лише одним із різновидів індустріально-капіталістичної модернізації. «В умовах відносно високого вже рівня розвитку системи товарного виробництва на Заході й далеко зайшовшої конкурентної боротьби на світовому ринку, будь-яка нова тенденція до модернізації в менш розвинених регіонах світу набувала характеру особливо насильницької наздоганяючої модернізації, в якій етатизм, властивий для початкового періоду сучасної епохи, не просто повторювався, але і виступав в більш чистій, послідовній і жорстокій формі, ніж в давно минулих західних оригіналах» [18].

Експлуатуючи вплив масової культури, система працює над виробництвом глобальної псевдореальності, де люди перетворюються на «сублімованих рабів», що не усвідомлюють свого рабства, «одномірних» істот, позбавлених соціально-критичного початку. «Технологическая реальность вторгается в... личное пространство и сводит его на нет. Массовое производство и распределение претендуют на всего индивида, а индустриальная психология уже давно вышла за пределы завода. Многообразные процессы интродукции кажутся отвердевшими в почти механических реакциях, в результате мы наблюдаем не приспособление, но мимесис: непосредственную идентификацию индивида со своим обществом и через это последнее с обществом как целым» [19, с. 14]⁵.

Аналізуючи цю ситуацію, англійський дослідник С.Майлз у своїй роботі «Споживання як спосіб життя» проводить наступний аналіз. «Основний парадокс споживацтва полягає в тому, що воно впливає не в меншій мірі на спосіб життя тих, у кого немає можливості споживати, ніж на тих, у кого є такі можливості ... Думати про споживання, дивитися на товари, які рекомендує реклама, не менш важливо, ніж реально споживати. Бо в будь-якому випадку людина визначає свою самооцінку і ідентичність в термінах споживчих цінностей. Суттю споживацтва як способу життя є нескінченний цикл бажань, які все одно не отримують задоволення. Чарівна привабливість споживацтва виникає з того, що воно дає можливості для задоволення. Але воно ж і обмежує ці можливості тим, що вигідно для ринку. Споживчий спосіб життя тримається на тонкій грані між суверенністю індивіда і його підпорядкуванням. Тому воно є таким ефективним засобом включення індивідуального досвіду в капіталістичну систему» [21, с. 67].

За допомогою актуалізації цінностей масової культури залежність перед тотальним об'єктом політичної влади змінюється на залежність від влади капіталу. Система в черговий раз створює ефективний спосіб поневолення людини, метою і єдиною перспективою якого виступає задоволення бажання володіти, експлуатувати все, що має хоч якусь цінність. Людині не потрібно більше робити вибір, не потрібно проявляти активність – система сама вирішує куди йти, і на що орієнтуватися. Система «піклується» про її блага, її споживче щастя, і вона повинна піклуватися тільки про себе. Тут кожен сам за себе. Я замість Ми, приватне замість

загального, бажання замість потреби, матеріальний комфорт і зростання економічних капіталів замість розвитку людського потенціалу – таким виявився вибір сучасної людини.

Дана перспектива розвитку стає домінуючою в умовах науково-технічного зростання. У гонитві за «благами» людина не помічає, як перетворюється в покійного служителя «культу бажання». При цьому якщо в ситуації політичного панування експансія держави очевидна, то ідеологія економічного благоденства створює міф про незалежність людини в її виборах. Однак як тільки вона дійсно намагається зробити вибір, проявити свою унікальність і спонтанність – вона миттєво відчуває на собі гнів «покровителя». Тотальність системи будь-то у вигляді політичної деспотії або капіталістичної експансії не допускає спонтанності, свободи, гнучкості. Під маскою «покровителя» ховається монстр, що вимагає невблаганного підпорядкування і поклоніння. Його «доброта» і «доброзичливість» мають чіткі межі і прояви: ти потрібен системі до тих пір, поки служиш їй. Як відзначають дослідники, «в действительности, о преодолении или даже смягчении тоталитарных тенденций в современном индустриальном обществе говорить не приходится. В сфере экономики и организации труда, переходу к неолиберализму соответствуют изменения в технологической базе и структуре производства, в ходе которых предпосылка тоталитаризма – «фабричный деспотизм» становится более эффективным, гибким и утонченным. Идеология неолиберализма приобретает «тоталитарные» черты... «возникает настоящая борьба всех против всех, уничтожающая всякие ценности солидарности и человечности» [22].

Висновки. Таким чином, цілком очевидно, що говорити про кінець тенденцій імперіальності, тотальності передчасно, оскільки ідеї класового, національного, расового «єднання» перманентно витають у повітрі. У цих умовах соціальна пам'ять все більше актуалізує питання альтернативи імперської ідеології, що відкриває можливість вирішення проблеми соціальної цілісності. Інтеграція, в основі якої лежить не прагнення до володіння, узурпації влади, придушення і експлуатації людини, а гармонійна зв'язність. Цей унікальний проект людських відносин навіть в найважчі і кризові часи диктату системи зберігає свою унікальність і самотність, а головне, відкриває перспективу подолання загрозливих людству тенденцій.

Література:

1. Tynan, A. A Missed Encounter? / *Deleuze Studies*, Nov 2011, Vol. 5, № 3. p. 431 – 437.
2. Гвардини Р. Конец философии нового времени: Феномен человека: Антология. – М.: Высш. шк., 1993. – 349 с. – С. 240 – 296.
3. Кармазина Е. Массовая культура и массовая философия // *Идеи и идеалы*. – 2009. – № 1. – С. 33 – 56.
4. Радугин А. Культурология \ Философские основы массовой культуры \ \ Сетевой журнал «Культуролог» [Электронный ресурс]. – Режим

⁵ На думку французького філософа А. Горця, демократичні індустріальні держави не тільки незрівнянно розширили своє втручання в економіку (аж до одержавлення цілих галузей), а й грали роль соціального регулятора, сприймаючи себе «як заміну суспільства» [16, с. 261]. Результатом стали скорочення опозиційного потенціалу в суспільстві, добровільне підпорядкування мас державному диктату. Механізми і форми представницької демократії залишилися в дії, але можливість і бажання вибору радикальної альтернативи системі, зменшилися; розмилися відмінності між пропонуваними варіантами політичного, економічного, соціального і духовного розвитку (феномен «інволюції демократії») [20].

- доступа: <http://www.kulturolog.ru/library/culturology/a-l-radugin-kulturologiya/2/5/3/>. – Дата доступа: 27.10.2016.
5. Арендт Х. Истоки тоталитаризма / Пер. с англ. Борисовой И. – М.: ЦентрКом, 1996 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.krotov.info/libr_min/01_a/re/ndt_18.htm. – Дата доступа: 04.05.2015.
 6. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. (Мыслители XX в.). – С. 287 – 418.
 7. Манхейм К. Избранное: Социология культуры. – М.; СПб.: Университетская книга. – 2000. – 501с.
 8. Бердяев Н. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической метафизики», Париж: YMCA-Press [Электронный ресурс] \ Библиотека «Вехи». – 2001. – Режим доступа: <http://vehi.net/berdyaev/rabstvo/012.html>. – Дата доступа: 4.11.15.
 9. Бродецкая Ю. Общество человеческих отношений: в поисках утраченной целостности / Монография. – Днепропетровск: Инновация, 2014. – 370 с.
 10. Фромм Э. Иметь или быть? \ Перевод Н.Войсунской, И.Каменкович и др., М.: «АСТ», 2000 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://psylib.ukrweb.net/books/fromm02/index.htm>.
 11. Marcuse, H. One-Dimensional Man. Boston: Beacon Press, 1966. – Режим доступа: https://www.stereolux.org/sites/default/files/fichiers/marcuse_h_-_one-dimensional_man_2nd_edn._routledge_2002.compressed.pdf. – Дата доступа: 15.02.17.
 12. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Перевод: А. А. Юдин. – М.: «АСТ», 2003. – 528 с.
 13. Най Дж. «Мягкая» сила и американско-европейские отношения // Свободная мысль-XXI. – 2004. – № 10. – С. 33 – 41.
 14. Хабермас Ю. Отношения между системой и жизненным миром в условиях позднего капитализма // Альманах THESIS, 1993. – Т. 1, Вып. 2. – С. 123 – 136.
 15. Horkheimer, M. Lehren aus dem Faschismus // Horkheimer M. Gesellschaft im Uebergang. Frankfurt at Main: Athenäum-Fischer-Taschenbuch- Verlag, 1981. – P. 36 – 59.
 16. Gorz, A. Kritik der ökonomischen Vernunft: Sinnfragen am Ende der Arbeitsgesellschaft. Berlin: Rotbuch Verlag, 1989. – S.78 – 79.
 17. Kurz, R. Schwarzbuch Kapitalismus. Eichhorn Verlag, Frankfurt at Main, 1999. – S.762 – 780.
 18. Kurz, R. Der Kollaps der Modernisierung. Frankfurt at Main, 1991. – 134 p.
 19. Маркузе, Г. Одномерный человек. Исследование идеологии Развитого Индустриального Общества. М.: «REFL-book», 1994. – 368 с.
 20. Agnoli, J., Bruckner, P. Die Transformation der Demokratie. Frankfurt at Main: Athenäum-Fischer-Taschenbuch- Verlag, 1968. – 340 p.
 21. Miles, St. Consumerism as a way of life. – L. etc.: Sage, 1998. – 174 p.
 22. Дамье В. Тоталитаризм в XX веке [Электронный ресурс] \ Ferro, M. Nazisme et communisme. Deux régimes dans le siècle. «Pluriel», Hachette Littératures. – 1999. – Paris. – Режим доступа: <http://www.left-dis.nl/r/totalita.htm>. – Дата доступа: 23.09.15.
- References:**
1. Tynan, A. A Missed Encounter?, Deleuze Studies, Nov 2011, Vol. 5, №. 3, P. 431 – 437.
 2. Gvardini, R. End of modern philosophy: human phenomenon: An Anthology [*Konec filosofii novogo vremena: Fenomen cheloveka: Antologija*], M.: High school, 1993, 349 p., P. 240 – 296.
 3. Karmazina, E. Mass culture and mass philosophy [*Massovaya kul'tura i massovaya filosofija*]. Idei i idealy, 2009, № 1, P. 33 – 56.
 4. Radugin, A. Culturology [*Kul'turologija \ Filosofskie osnovy massovoj kul'tury*]. Setevoy zhurnal «Kul'turolog», [Electronic resource].
 5. Arendt, H. The Origins of Totalitarianism [*Istoki totalitarizma*] / Trans. from Eng. M.: TsentrKom, 1996. [Electronic resource].
 6. Jaspers, K. The Origin and Goal of History [*Smysl i naznachenie istorii*], Trans. from Germ, M.: Politizdat, 1991, 527 p.
 7. Mannheim, K. Selected works: Sociology of Culture. [*Izbrannoe: Sociologija kul'tury*], M.; SPb.: University Book, 2000, 501 p.
 8. Berdyaev, N. Slavery and Freedom. Experience personalistic metaphysics [*O rabstve i svobode cheloveka. Opyt personalisticheskoy metafiziki*], Parizh [Electronic resource].
 9. Brodetskaya, Yu. Community human relations [*Obshchestvo chelovecheskikh otnosheniy: v poiskakh utrachennoy tselostnosti*], Dnepropetrovsk, 2014, 370 p.
 10. Fromm, E. To Have or to Be? [*Imet' ili byt'?*] Trans. from Eng., M.: «AST», 2000. [Electronic resource].
 11. Marcuse, H. One-Dimensional Man. Boston, Beacon Press, 1966, [Electronic resource].
 12. Marcuse, H. Eros and Civilization [*Jeros i civilizacija*], Trans. from Eng. M.: AST, 2003, 528 p.
 13. Nay, Dzh. The «soft» power and the american-European relations [*«Myagkaya» sila i amerikano-evropeyskie otnosheniya*]. Svobodnaya mysl-XXI, 2004, № 10, P. 33 – 41.
 14. Khabermas, Yu. The relationship between the system and the world of life under late capitalism [*Otnosheniya mezhdu sistemoy i zhiznennym mirom v usloviyakh pozdnego kapitalizma*]. Almanakh THESIS, 1993, Vol. 1, is. 2, P. 123 – 136.
 15. Horkheimer, M. Lehren aus dem Faschismus // Horkheimer M. Gesellschaft im Uebergang. Frankfurt at Main: Athenäum-Fischer-Taschenbuch- Verlag, 1981, P. 36 – 59.
 16. Gorz, A. Kritik der ökonomischen Vernunft: Sinnfragen am Ende der Arbeitsgesellschaft. Berlin: Rotbuch Verlag, 1989, S.78 – 79.
 17. Kurz, R. Schwarzbuch Kapitalismus. Eichhorn Verlag, Frankfurt at Main, 1999, S.762–780.
 18. Kurz, R. Der Kollaps der Modernisierung. Frankfurt at Main, 1991, 134 S.
 19. Markuze, G. One-Dimensional Man [*Odnomernyy chelovek. Issledovanie ideologii Razvitogo*

- Industrialnogo Obshchestva], M.: «REFL-book», 1994, 368 p.
20. Agnoli, J., Bruckner, P. Die Transformation der Demokratie. Frankfurt at Main: Athenäum-Fischer-Taschenbuch- Verlag, 1968, 340 p.
21. Miles, St. Consumerism as a way of life. – L. etc.: Sage, 1998, 174 p.
22. Dame, V. Totalitarianism in the XX century [Totalitarizm v XX veke]. [Electronic resource].

УДК 009.1:161.2:94(477)

Тетяна Воропаєва

Постколоніальні студії вчених української діаспори

Анотація. У статті доведена актуальність дослідження процесів колонізації і деколонізації українського соціуму. Метою даної статті є аналіз постколоніальних досліджень вчених, які представляють східну і західну українську діаспору. Ці проблеми були викликані розпадом колоніальної системи і створенням постколоніального простору, що стало одним з найважливіших подій XX століття. Феномен колоніального панування розглядається через призму імперської організації соціуму.

У статті зроблена спроба визначити простір спільних уявлень вчених західної і східної діаспори щодо колоніального статусу України. Автор розглядає особливості процесів деколонізації, які є основою стабільності соціально-політичних, економічних і соціально-культурних систем держав. Автор наголошує, що необхідно використовувати запропоновані у рамках сучасного українознавства підходи до проблеми оптимізації процесів деколонізації. У нинішніх умовах процес деколонізації українського суспільства залежить від здатності політиків і громадян, знаходити адекватні шляхи вирішення постколоніальних проблем у різних сферах життя. Комплексний аналіз постколоніальних досліджень вчених, які представляють східну і західну українську діаспору, показує, що вчені діаспори довели, що колонії були потужними стимулами для розвитку й збагачення Російської імперії, що колоніальна політика проводилася з використанням потужної ідеологічної основи і засобів масової пропаганди.

Постколоніальні дослідження і постколоніальна теорія є новим напрямком розвитку людських знань. На думку автора, теорія та історія колоніалізму повинна бути переглянута з урахуванням нового емпіричного матеріалу.

Ключові слова: колонізація, імперія, постколоніальні дослідження, діаспора, постколоніальні проблеми, процес деколонізації, Україна.

Tetiana Voropayeva

Postcolonial Studies of Scientists from Ukrainian Diaspora

Abstract. In the article the relevance of research of the colonization and decolonization processes of Ukrainian society is proved. The article touches upon the problems associated with postcolonial studies of scientists who represent the eastern and western Ukrainian diaspora. These problems were caused by the collapse of colonial system and creation of the postcolonial space which became one of the most important political events of the 20th century. The phenomenon of colonial domination is discussed from the point of view of imperial organization. The article attempts to identify the space of general representations of scientists of the western and eastern diaspora concerning colonial status of Ukraine. In the article the features of processes of decolonization which are the basis of stability of the socio-political, economic and socio-cultural systems of the state are considered. The author analyzes the established within the Ukrainian study approaches to the issue of optimization of decolonization processes. In modern conditions the process of decolonization of Ukrainian society depends on the ability of politicians and citizens to find adequate ways to solve postcolonial problems in various spheres of life. A complex analysis of the postcolonial studies of scientists who represent the eastern and western Ukrainian diaspora has been carried out. The scientists of the diaspora proved that the colonies were powerful incentives for the development and enrichment of the Russian Empire. Colonial policy was carried out with usage of strong ideological basis and tools of mass propaganda.

The article analyzes the problems and perspectives of postcolonial research in modern Ukrainian social and humanitarian studies. Actual political situation in Ukraine is considered in the context of postcolonial studies.

The article is also devoted to the theory of postcolonial studies as a new research subject with a significant methodological and heuristic potential within modern of Ukrainian Studies and other socio-humanities. The author focuses on the problems of postcolonial studies' concepts perception, displays the factors affecting the perception of this theory as in the academic environment and in the everyday consciousness. Postcolonial studies and postcolonial theory is the new direction of development of human knowledge. According to the author, the theory and history of colonialism needs to be revised taking into account new empirical material.

Key words: Colonization, Empire, Postcolonial Studies, Diaspora, Postcolonial Problems, Process of Decolonization, Ukraine.

З другої половини XX ст. у сучасній соціогуманістиці спостерігається активізація постколоніального дискурсу у вигляді публіцистичних, науково-популярних, наукових і художніх текстів (створених авторами, які, як правило, були вихідцями з колишніх колоній європейських держав), а також становлення постколоніальних досліджень. Відомо, що постколоніальні дослідження, як нова сфера міждисциплінарної взаємодії філософії, історії, політології, соціології, культурології, психології та літературознавства, почали затверджуватися

наприкінці 1980-х років і були спрямовані на вивчення співвідношень «імперії – колонії», «центр – периферія», імперський (поневолювальний) – колоніальний (поневолений) та ін. Завдяки цим дослідженням поняття «постколоніалізм» поширилося і на вивчення специфіки прикордоння, відновлення свободи і суб'єктності колонізованих («позбавлених власного голосу») етносів.

Відомо, що засновниками постколоніальних досліджень вважаються Франц Омар Фанон, Едвард Ваді Саїд, Гомі Бабга, Г'яятрі Чакраворті Співак, Міке